Állásfoglalás a Polgári Törvénykönyv tervezett módosításáról

2012. április 12.

HANGYA állásfoglalás a Ptk. tervezet szövetkezeti fejezetéről

A HANGYA Igazgató Tanácsa a megtárgyalta a Polgári Törvénykönyv társadalmi vitára bocsátott anyagának szövetkezeti fejezetét és azzal összefüggésben a következő állásfoglalást juttatta el a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz.

Állásfoglalás
a Polgári Törvénykönyv
társadalmi vitára bocsátott anyagának
szövetkezeti fejezetével kapcsolatban

A hatályos Polgári Törvénykönyv (1959. évi IV. tv., továbbiakban Ptk.) megalkotásának időpontjában a 43.-67.§.-ban szabályozta – egyéb szövetkezetekre vonatkozó törvényekkel együttesen - a szövetkezeti rendszert. A Ptk. megalkotásakor a szabályozás a szövetkezet alapvető jellemzőire; szerveire; a közgyűlésre; az igazgatóságra és felügyelőbizottságra; a jövedelemelosztásra és a szövetkezet tartozásaiért való felelősségre; a szövetkezetek átalakulására (egyesülés, szétválás, megszűnés); a szövetkezeti szövetségek és központok általános szabályaira vonatkozóan kerültek meghatározásra. Az 1992. évi II. törvény a definíción és a külön törvényben történő szabályozáson kívüli paragrafusokat a Ptk.-ból hatályon kívül helyezte, és több törvényalkotási lépcsőn keresztül jutottunk el az „egységes” szövetkezeti törvény, a 2006. évi X. tv. megalkotásához. (Az „egységes” kifejezés idézőjelbe tétele azért indokolt, mert a lakásszövetkezetek, a takarékszövetkezetek, az európai szövetkezetek szabályozása ma is külön törvényben valósul meg.)
A HANGYA – OSZT által támogatott - álláspontja már a 2006. évi X, törvény megalkotásának előkészítése során is az volt, hogy a szövetkezetek jogi szabályozásának a szövetkezetek nemzetközileg elfogadott alapelveiből kell kiindulnia, azoknak következetes alkalmazásával. Sajnos az akkori kormányzat ezt figyelmen kívül hagyva a törvényalkotásban annak a szemléletnek az elsődlegességét érvényesítette, amely a szövetkezetek és a gazdasági társaságok közötti különbségek elmosását, és a gazdasági társasággá való átalakulásukat

ösztönözte.
A 2010-ben elfogadott kormányprogram központi gondolata a munkaalapú társadalom felépítése, amely nélkülözhetetlenné teszi a két forma közötti világos elkülönítést és éppen a kormányprogram megvalósíthatósága érdekében a jog eszközével elő kell mozdítani a teljesítmény- arányos gazdasági forma, azaz a szövetkezet jelenlegi szabályozási kereteken is alapuló- itt nem részletezett- versenyhátrányának megszüntetését. Ezt a korábbi szemléleten alapuló szabályozás nem teszi lehetővé, ezért is kezdeményezte szervezetünk még a kormányváltás előtt - a jövő agrárstratégiájához tett javaslatunkban - a szövetkezeti törvény megváltoztatását. Ez nem zárja ki a Ptk.-ban való szabályozási elemek megjelenését, ugyanakkor indokolt egy új szellemű, kódex-jellegű szövetkezeti törvény megalkotása.

Sajnos a Ptk. társadalmi vitára bocsátott tervezete véleményünk szerint nem erre a logikára, hanem a létező szövetkezeti szabályozás továbbvitelére épül, ezért úgy véljük, hogy a tervezet szerinti szabályozás valójában nem segítené elő a kormányprogramban foglaltak tényleges megvalósulását. A mellékletként csatolt anyag szerint tett szövegszerű észrevételeink indoklása a következő:

1. A szövetkezetek nemzetközi elveit 1995-ben Manchesterben igazították korunk követelményeihez. Megítélésünk szerint a helyes kiindulópontot az ott elfogadott 7 alapelv tömör, de tartalmilag konzekvens formája adhatja meg.*(Az alapelvek eredeti értelmezés szerinti anyaga e cikk végén található.)* Ezt érheti el a 3:307.§.(1) módosítására vonatkozó, a mellékletben csatolt javaslatunk, amely természetesen a szövetkezeti szabályozás egyéb – jelzett - részeire is kihatással van. Különösen lényeges elem ebben a 3. alapelvhez kapcsolódó azon megfogalmazás, amely az eredményből való részesedést non- profit jellegűként határozza meg. Ezzel egyértelművé válik a tőkeérdekeltségű és munkaérdekeltségű gazdálkodó szervezetek közötti különbség azon jellemző alapján, hogy bár mindkettő a külső gazdasági kapcsolataiban profit- orientált, a belső elosztási viszonyokban a közreműködéshez és nem a tőkearányokhoz kötődő részesedési elvek a szövetkezetet a non-profit szférához hasonló rendszerré teszik. Ennek a további részletszabályokban (megítélésünk szerint önálló szövetkezeti törvényben) való kifejtése és elismerése erre épülve válhat lehetővé.

2. A 6. szövetkezeti alapelv a szövetkezetek együttműködését nyilvánítja ki. Gazdaság- és társadalompolitikai tény, hogy a szövetkezetek között ágazati, és ágazatközi szinten is csak esetleges az együttműködés, sőt számos olyan szervezet van hazánkban, amely a szövetséghez tartozás kötelezettségének

hiányában szigetszerűen működik, és bizonytalan – éppen a hatályos törvény általunk kritizált jellege miatt -, hogy valóban a szövetkezeti alapelvekre épül-e a tevékenysége. Ilyen szempontból az előző pontban kifejtett speciális kezelésmód (non-profit jelleggel összefüggő esetleges kedvezmények) szükségessé teszi a szövetkezeti kontrol alkalmazását, ami a szövetkezeti szövetségek egyébként ma formális szerepének is új tartalmat adhat. Erre vonatkozik a 3:307.§.(2)- re, 3:311.§(1)-re és 3:312.§.(2) d pontra vonatkozó javaslatunk.

3. A 3. alapelv eredeti értelmező szövege aktív közreműködést feltételez a tag és a szövetkezet között. Ezért úgy ítéljük meg, hogy a korábban kifejtett koncepcionális tisztázás szükségessé teszi, hogy a befektető tagi kategória az új, részletes szövetkezeti szabályozásban - a jelenleg hatályos rendelkezésből fakadó jogosítványok megfelelő és fokozatos kivezetése mellett - a szövetkezeti tagsági viszonyában megszűnjön, a közvetlen részvétel nélküli együttműködés polgári jogi szerződés keretébe történő rendezésével. Ezen túlmenően a 4. alapelv értelmező anyaga is azt rögzíti, hogy külső tőkebevonásra, azaz befektetői viszony kialakítására a függetlenség érvényesítése mellett kerülhet sor. Ezért a társadalmi vitára bocsátott anyagban a befektető taggal összefüggő – 3:308.§. (2) szerinti - szabályozás törlését javasoljuk.

4. A személyes (és ezalatt elsődlegesen természetes személyre utal az alapelvek értelmező része) közreműködés elvéből fakadóan tettünk pontosításokat a 3:308.§.(1) bekezdéshez, illetve illesztettünk be új, pirossal jelzett bekezdést, illetőleg nem tartjuk indokoltnak a 3:310.§.(3) és 3:312.§.(2) törlésre jelzett fordulatát.

5. A 2006. évi X. törvény megalkotásakor tett – és figyelmen kívül hagyott- alapvető észrevételünk arra irányult, hogy a demokratikus ellenőrzés és felügyelet alapelvszerű érvényesítése nem jelenti (legalábbis az EU régi tagállamainak gyakorlatában) az operatív, napi ügyek vitelét. A demokratikusan meghozandó döntések és a napi szinten kezelendő ügyek strukturális szétválasztásának hiánya súlyos működési zavarokat, alapelveket sértő eljárásokat eredményezhet. Ezért véleményünk szerint a demokratikus döntésen alapuló alapszabályban rögzíteni kell a szövetkezet belső szervezeti rendjét, világosan meghatározva a vezetés, az ellenőrzés és a végrehajtás elkülönülő feladatait, az ezért felelős testületet/ funkciót ellátó beosztást, személyt. Ezt célozza a 3:304.§.(4) f. pontra, valamint a 3:328.§.(1) bekezdésre vonatkozó pontosító javaslatunk. A demokratikus irányítás alapelvének súlyos sérelmét látjuk a jelenleg hatályos szabályozásból átvett 3:327.§.-ban, amit ennek megfelelően törlésre javaslunk.

6. A demokratikus jogok gyakorlása a szövetkezetben a közgyűlésen valósul meg. A 3:319.§.-hoz, a 3:320.§.-hoz, illetve 3:321.§.- hoz fűzött észrevételeink ennek megerősítését célozza, mivel úgy véljük, hogy egyfelől a többes részjegy-tőke jegyzés lehetősége mellett is meg kell őrizni az egy-tag- egy szavazat alapelvet, másfelől az általunk jelzett kérdések a tagság érdekeit olyan mértékben érintik, hogy a döntés csak magasabb arányú tagi elfogadottság esetén indokolt.

7. Az igazgatóságra és a felügyelőbizottságra vonatkozó szabályozást nem tartjuk kellően életszerűnek, mivel egy nagy létszámú szövetkezetben az irányítás demokratikus jellegét szűkítené a maximum háromtagú testületek, illetve a jellemzően határozatlan időre létrejövő szövetkezetek esetében az ötéves megbízási ciklusnak az előírása. Ennek a kérdésnek a tartalmilag azonos értelmű, de rugalmasan alkalmazható megoldását javasolja a 3: 325.§ és 3: 331.§.- hoz kapcsolódó módosító indítványunk.

8. A 3:338.§.(2) első mondatát feleslegesnek érezzük, mivel az egy elvi lehetőséget rögzít, ugyanakkor a második mondat egy kötelező arányt ír el a nyereség felosztására vonatkozóan. Véleményünk szerint a második mondat önmagában magába foglalja az első mondat tartalmát, ezért javasoljuk annak törlését.

9. Messzemenően nem értünk egyet a 3:342.§.-ban rögzített azon eljárással, hogy a tagsági jogviszony kizárással történő megszüntetése bíróság (akár választott bíróság) szintjére kerüljön. Tekintettel arra, hogy a tag felvétele is - az 1. és 2. alapelvnek megfelelően - a szövetkezet belső ügye, így a kizárás sem tartozhat más szintre. Az végképpen a szövetkezeti autonómia csorbítása lenne, ha a tag vélelmezett sérelme a közösség cselekvőképességét gátolná (3:324.§.(5)). Természetesen az esetleges tagi jogsérelem orvoslása a bírósági szint bevonását indokolttá teszi, de a folyamat jogszerűségét, alapelvekkel való összhangját és kölcsönös méltányosságát az általunk javasolt pontosítás alapján tudjuk elképzelni.

10. A tagsági jogviszony megszűnése esetén történő elszámolást szerintünk a 3. alapelv következetes érvényesítésével kell véghezvinni. Ezzel összhangban az elszámolás alapjául a részjegy tőkét indokolt tekinteni, és a további követeléseket illetően a közösség érdekében védelmet kell, hogy élvezzenek a szövetkezeti vagyon egyes elemei, illetve érvényesülnie kell a tag közösséggel kapcsolatos korábbi viszonya. A szövegszerű pontosítást a 3:343.§.(1) bekezdéshez a mellékletben csatolt anyagban tett megjegyzésünk tartalmazza. E gondolattal is összefüggésben javasoljuk egyidejűleg a 3:348.§.(2) bekezdés törlését, azon felül, hogy az adott szabályozási elem címe a jogi személyekre vonatkozó szabályra és

nem a (volt) tag kötelezettségére vonatkozik. Mindemellett a 3:348.§.(3) bekezdésben foglalt átalakulási szabályok esetében is ennek a szabálynak az érvényesítése felel meg véleményünk szerint a 3. nemzetközi szövetkezeti alapelvnek

Budapest 2012 március 29.

Készítette: dr. Szabó Zoltán

Szövetkezeti alapelvek (forrás : Nemzetközi Szövetkezeti Szövetség honlap)

1. Alapelv: Önkéntes és nyitott tagság
A szövetkezetek önkéntes szervezetek, melyek nyitva állnak – nemi, társadalmi, faji, politikai, vagy vallási megkülönböztetés nélkül – mindenki számára, akinek hasznára lehetnek szolgáltatásai, és aki elfogadja a tagsággal járó felelősséget.

2. Alapelv: Demokratikus tagi ellenőrzés
A szövetkezetek a tagok által ellenőrzött demokratikus szervezetek, a tagok tevékenyen résztvesznek a vezetés és a döntéshozás folyamatában. Férfiak és nők választott képviselőként, a tagságnak felelősek. Az elsődleges szövetkezetekben a tagok egyenlő szavazati jogokat élveznek (egy tag-egy szavazat) és a más szinten működő szövetkezetek is demokratikusan szerveződnek.

3. Alapelv: A tagok gazdasági részvétele
A tagok igazságosan járulnak hozzá a szövetkezetük vagyonához és azt demokratikusan ellenőrzik. Rendszerint a szövetkezet tőkéjének legalább egy része a szövetkezet közös tulajdonát képezi. A tagság feltételeként előírt nagyságú jegyzett tőke után – ha erre egyáltalán sor kerül – a tagok általában korlátozott mértékű ellenszolgáltatásban részesülnek. A többletet az alábbi célok bármelyikére fordítják:
- szövetkezetük fejlesztésére, lehetőség szerint tartalék-alapok képzésével, aminek legalább egy része oszthatatlan;
- a tagok részesedésére, a szövetkezettel bonyolított közreműködésük arányában;
- és más, a tagság által jóváhagyott tevékenységekre.

4. Alapelv: Autonómia és függetlenség
A szövetkezetek a tagok által ellenőrzött autonóm, önfenntartó szervezetek. Amennyiben megállapodást kötnek más szervezetekkel, beleértve a Kormány hatáskörébe tartozókat is, vagy külső tőkeforrásokat használnak fel: mindezt csak olyan feltételek mellet tehetik, hogy egyidejűleg biztosítják a demokratikus tagi ellenőrzését és a szövetkezeti autonómia fenntartását.

5. Alapelv: Oktatás, képzés és tájékoztatás
A szövetkezetek olyan oktatást és képzést nyújtanak tagjaiknak, választott képviselőiknek, vezetőiknek, valamint alkalmazottaiknak, aminek alapján azok hatékonyan hozzájárulhatnak szövetkezetük fejlesztéséhez. A szövetkezetek tájékoztatják a nyilvánosságot, különösképpen a fiatalokat és a közvéleményalakítókat a szövetkezeti összefogás jellegéről és előnyeiről.

6. Alapelv: Együttműködés a szövetkezetek között
A szövetkezetek helyi, nemzeti, területi és nemzetközi együttműködés révén szolgálják a leghatásosabban tagságukat és erősítik a szövetkezeti mozgalmat.

7. Alapelv: Közösségi felelősség
A szövetkezetek tagjaik által elfogadott elvek alapján közösségük folyamatos és tartós fejlődésének a fenntartásán munkálkodnak.